

KIRKEN I VÅR TID

MINNESMERKER FRA ANNEN VERDENSKRIG

I 1945 var folk jublende glade for at krigen var slutt. Fem år med krig, undertrykkelse og terror var over. Vi var igjen en fri nasjon.

På kirkegården i Sylling er ti britiske flygere begravd. De ble skutt ned over Sylling i løpet av det første krigsåret.

Ni flygere er fra det engelske rekognoseringsflyet "Sunderland L 2167 fra No 210 Squadron RAF" som ble skutt ned over Sylling 9. april 1940.

En flyger er fra flyet som ble skutt ned over Askeråsen 30. april 1940. Dette flyet var på oppdrag over Fornebu for å sikre den allierte tilbaketrekningen fra Åndalsnes.

Den britiske krigsgravkommisjonen har reist vakre, enkle minnestøtter på hver av gravene. Sylling menighet har tatt på seg ansvaret for å vedlikeholde dem.

Hver 17. mai blir soldatene minnet ved at barn fra Sylling skole bekranser gravene. Da legger 10 elever fra 3. klasse ned en hvitveisbukett på hver grav til minne om krigen og de falne soldatene.

I 1940 ble de døde fraktet fra skogen til Sylling kirkegård av folk fra Sylling. De ble begravd nede på østsiden av kirkegården (midt på). Det ble holdt en egen begravelse. Det fortelles at de som var med, var redde for at tyskerne skulle gjøre noe under begravelsen.

Hver 17. mai legger ti tredjeklassinger ned hvitveis på krigsgravene. Bildet er fra år 2001.

I 1945 lå altså krigsgravene på nedsiden av kirken. Det var kun enkle trekors ved gravene. Elisabeth Horn forteller at det var to store og flere mindre kors. Gravene lå midt nede på østsiden. Etter at krigen var slutt, ble de gravd opp igjen og de omkomne ble flyttet dit gravene er i dag. Gravstøttene er like dem vi finner på alle britiske graver fra krigen. De gravstøttene vi ser i dag, kom enten i 1947 eller 1948, sier eldre folk i Sylling.

Tradisjonen med at skolebarn legger blomster på gravene er lang. Gamle sogneprest Østbye startet denne seremonien allerede i 1948 eller 1949.

I over 50 år har altså barn lagt ned hvitveis på gravene.

På 17. mai er det både gudstjeneste og minnehøytidelighet ved krigsgravene. Her fra 17. mai 1999.

KRIGSMINNESMERKE I MAIDALEN

Det var ti flygere om bord i Sunderland-flyet som ble skutt ned 9. april 1940. Haleskytteren Ogwyn George ble slynget ut av flyet. Han overlevde et fall på over 500 meter ned i snøen i Maidalen på grensen mot Modum.

10. juni 1990 ble en rød granittstein reist til minne om hendelsen ved Maidalshytta nordøst i Finnemarka. Nora George, kona til avdøde Ogwyn George, var tilstede ved høytideligheten.

En bronseplate er felt inn i steinen. Den har følgende tekst:

”Over dette sted ble Sunderland L 2167 fra No. 210 Squadron RAF skutt ned 9. april 1940. Av mannskapet på 10 omkom 9. Disse hviler ved Sylling kirke. Ogwyn George overlevde et fall på over 1000 meter uten fallskjerm. Han ble funnet og reddet av Johan Bråthen. H. Mushaen og K. Tangen var hans hjelpere. Denne sten er reist til minne om de første briter som gav sitt liv i vår frihetskamp 1940-1945, den overlevende og hans redningsmenn.”

OGWYN GEORGE PÅ BESØK I SYLLING

Ogwyn George er poståpneren og småhandleren fra Wales som tok Norge med storm. To ganger. Først 9. april 1940, da han lurte døden. For det ble han straffet med fire måneders sykeleie og fem år i tysk fangeleir.

32 år senere kom han tilbake, en beskjeden mann fra Pontypridd, en liten gruveby i Wales.

Et TV-program - et menneske - en utrolig historie som gikk over hele landet og engasjerte en million norske hjem. Ogwyn George var tilstede i et Erik Bye-program i 1972.

I forbindelse med dette programmet var det en minnegudstjeneste i Sylling kirke. Denne aprildagen var det over 1000 mennesker tilstede ved Sylling kirke. Aldri før har vel kirken vært så godt besøkt!

Under Norgesbesøket var Ogwyn George og hans kone Nora i audiens hos kongen.

Ukebladet ”Vi Menn” hadde reportasje fra disse begivenhetene:

Aldri før har vel et fjernsynsprogram beveget så mange som Erik Byes sending lørdag kveld, dagen før vår minnedag 9. april. Land og strand rundt satt folk som fjettet foran skjermen og fulgte den dramatiske beretningen om Ogwyn George; den stillfarne, engelske poståpneren, som opplevde en så mirakuløs redning etter en flystyrt den 9. april 1940. Dypt beveget fikk han møte mannen som den gang reddet ham, samt sykesøstre og legene som kjempet for hans liv. Og dette stoffet ble presentert uten en falsk tone, uten et svulmende ord.

Det som lett kunne ha endt i ullen sentimentalitet, var preget av men neskkelig varme og ekthet. Det ble en opplevelse av de store for alle seere, også Winston Churchills datter, Sarahs opptreden, ikke minst

hennes dikt ved farens død, gjorde et dypt inntrykk.

Dagen etter glødet Kringkastingens telefoner, alle var begeistret. Alle ville være med på å hylle Nora og Ogwyn George med små gaver og hilsener.

All nervøsitet og engstelse forsvant som ved et trylleslag da de kom inn til kongen. "Det var de enkleste og greieste 15 minuttene av vårt liv", fortalte George til Vi Menns journalist like etter audiensen.

"Vi sa at det som kanskje gjorde størst inntrykk på oss, var at folk stanset oss på gaten, snakket til oss i forretningene. Da vi skulle krysse en trafikkert gate i Oslo sentrum to dager etter TV-programmet, kom vi ikke over på grunn av stor trafikk. Da stoppet en lastebilsjåfør foran oss, sveivet ned vinduet og ropte; Nå kan du krøsse gata, George!!"

Bildet fra Drammens Tidende i 1972 da Ogwyn George ble nasjonalhelt i Sylling og Norge forøvrig. Til høyre sogneprest Østbye, i bakgrunnen kona Nora og Gunnar Lindås.

EN LOKAL HELT

I denne sammenhengen må vi også skrive litt om Johan Bråthen, denne skogens mann som ble Ogwyn Georges redningsmann. Det er vel den historien vi kjenner best.

Vi gjengir her litt mer fra "Vi Menn":

Hva var det som fikk Johan Bråthen inn i ødemarken midt på svarte natta? En selsom kraft, hevder han selv. En overføring mellom han og en hardt såret britisk flyger. Jeg kan ikke forklare det på noen annen måte, sier redningsmannen til Ogwyn George i en åpenhjertig samtale med Vi Menns reporter Arild Mikkelsen.

"Det var hundrevis av mennesker som fulgte luftkampen over Tyriffjorden om kvelden den 9. april 1940. Den engelske kjempemaskinen kom over Sollihøgda fra Oslo. Da den var midt over fjorden, kom to små jagere settende. Den ene la seg under, den andre klatret oppover og gikk i stup ned mot engelskmannen. Det virket som om jageren skjøt på halepartiet. Det hele skjedde så forferdelig fort," forteller Bråthen.

"Det neste jeg husker, er en nødrakett i fallskjerm som Sunderland-maskinen må ha sendt opp. Mange trodde det var en brennende engelskmann som hadde hoppet ut i fallskjerm. Men så var ikke tilfelle. Sekunder etter skjøt røyken ut av halepartiet. Enda noen korte sekunder - og hele flyet eksploderte. De to Messerschmittene sirklet rundt nedslagsfeltet. Deretter gikk den ene maskinen ned, for liksom å forvise seg om at alt var tilintetgjort. Så drog de tilbake til Oslo", forteller Bråthen.

"Kampen gjorde et veldig inntrykk på alle som så den. Det var hundrevis av folk både i Sylling og Modum. Klokka var ti på seks og det var fortsatt lyst. En gjeng av oss bestemte oss derfor for å prøve å nå vraket. Men snøen var usedvanlig dyp etter den lange vinteren. Ca 2 meter!! Dessuten var den kram og fuktig. Vi vasset i snø til langt over livet. Men det var nytteløst uten ski. Mørket kom sigende på oss da vi traff en vettskremt tømmerhugger, han hadde omtrent fått flyet i hodet, kunne han fortelle oss. Men han var glad også, for han trodde det var et tysk fly som var skutt ned av engelske jagere. Sannheten var jo tvert om! Men det illustrerer noe av den forvirring som alle var grepet av denne okupasjonsdagen."

Johan forteller videre; "Jeg fikk ikke sove denne kvelden. Jeg lå og vred på meg, kastet meg frem og tilbake. Det var en forferdelig følelse som herjet meg, lå det noen der inne i skauen og trengte hjelp?"

Historien forteller videre at Johan Bråthen dro ut i ravnsvarte natta kl 02.00 for å finne eventuelle overlevende etter en eksplosjon 1500 meter over bakken. Johan var lokalkjent. Han var en dyktig skiløper med kondisjon som en "dølahest". Etter en lang sykkeltur og en skitur på en time, hørte han rop om hjelp! Det var en overlevende, en av flygerne kom krabbende mot ham!! Det var Ogwyn George. Han hadde overlevd et fall på minst 500 meter uten fallskjerm.

17. MAI 2000

Utdrag fra appell Thorvald Lerberg holdt ved krigsgravene 17.5.2000.

Det er ingen steder livet lever sterkere enn på en kirkegård. Her ligger alt som har formet oss og gjort oss til det vi er. Her fins minner, all erfaring og alt vi vet noe om. Og det er derfor helt nødvendig å søke i fortida for å finne svar på framtidens spørsmål. Det er godt å ha en grav å gå til, sier vi. Og de aller fleste gravsteinene forteller om enkeltskjebner som i det store og hele bare har interesse for familien og de nærmeste rundt.

Flygerne var knapt klar over hvilken betydning de skulle få i et lite tettsted ikke langt fra den norsk hovedstaden. De visste ikke engang hvor de skulle da de i lav høyde over Nordsjøen sprettet konvoluttene der det nøyaktige målet og hensikten med turen var oppskrevet. Flybåten hadde et mannskap på ti, ni av dem ligger her.

Det mirakuløse med historien er knyttet til telegrafisten på flybåten, Ogwyn George. I noen sekunder seilte det sønderskutte flyet innover Øverskogen før det eksploderte og George falt 1500 meter mot bakken. I motsetning til de andre overlever han.

På forsommeren i fjor var datteren Morei og sønnesønnen Philip her for å besøke stedet i Maidalen der bautasteinen er reist.

Den 89 år gamle Johan Bråthen var også med. Vi hadde en uforglemmelig dag oppe i skogen, hyggelig lunsj på gressbakken hos Anna og Ole Horn og en tankevekkende og beveget stund her foran gravene. Hun er ytterst takknemlig for det vi gjør for å hedre de falne flygernes minne, og hun ba meg sende en spesiell hilsen til barna som setter hvitveis på gravene hvert år.

Vi skal også være takknemlige for denne historien. Den har beriket nærmiljøet. Men det er slik med det mest verdifulle vi har, det må pusses, stelles med og holdes i hevd, dessuten fins det i historien løse tråder som det blir opp til

framtidige generasjoner å feste.

Dette er krigsdagboka Ogwyn skrev i løpet av fem år og i like mange fangeleire i Tyskland. Men også andre medfanger skrev hilsener og små betraktninger i den. Boka forteller om samhold og kameratskap, konserter og teaterstykker og internasjonal forbrødring bak piggrådsperringene. Mellom to sider ligger et lubbent strå med undertekst: ” Slike brukte vi for å få litt kraft i suppa.”

Til sønnesønnen kunne jeg fortelle at den tyske flygeren Oberleutnant Helmut Lent som hadde skutt flyet i brann, skriver i loggen at en soldat i ryggårnet gjorde honnør mens flyet var en ildkule på himmelen, og alt håp var ute. Det var Ogwyn, som hadde forsvart seg og flyet til siste sekund, og når alt håp er ute, hilste han til den seirende fienden. - Bestefar var slik, sa Philip.

Ingen begivenhet har hatt så mye å si for meningsdannelsen i samfunnet vårt i nyere tid som 9. april 1940.

Før det hadde vi hatt 1905 og sluttoppgjøret med svenskene, så 1884, med folkestyre og parlamentarisme, og 1814 med Grunnloven som vi i dag feirer med brask og bram.

Det fins en sammenheng mellom disse hendelsene.

Et nytt århundre står spent som et ubleket seil foran oss.

Århundet tilhører ungdommen og barna, det er de som må feste grepet om rorkulten og når tiden kommer ta de skjebnesvangre avgjørelsene som sikkert kommer.

Det beste vi kan gjøre for framtidens styrmenn og kvinner er å gi dem tilgang til historien, de gode historiene vil kunne tjene som loggbøker når skuta kommer i vanskelig farvann, og det oppstår uenighet om kursen. Jeg tror historien om flyet i Maidalen er en dråpe i det begeret av gode erfaringer vi må bruke når framtida skal formes.

MINNESEREMONI VED KRIGSGRAVENE 8. MAI 2001

Gunnar Lindås, drammenser, arkitekt og tidligere områdesjef i Heimevernet, lokalhistoriker og krigshistoriker, var sentral da Ogwyn George og hans kone Nora var her i 1972. Han dro igjen i trådene da Ted Lemaistre, en 83 år gammel kanadisk flyveteran, ønsket å ta farvel med sin bror Arthur som omkom 9. april 1940 og er begravet her!

8. mai 2001 var det en minneseremoni i Sylling kirke.

Under sitt opphold i Sylling bodde Ted Lemaistre hos Frances Lütken og Arild Pedersen. Han var på besøk hos elevene i 5.-7. klasse og i 9. klasse ved Sylling skole.

Hans historie fenget skolebarna. De satt som fjetret og hørte hans fortelling på engelsk.

Ted var 19 år og jobbet i England da krigen kom. Ted meldte seg frivillig til flyvåpenet i 1940. Han var sammen med broren Arthur Francis Lemaistre i påsken 1940. Få dager senere hørte Ted på radioen at brorens fly var savnet etter oppdrag. Gjennom avisene fikk han budskapet om at hans bror på 22 år var død. Oppdraget var tydeligvis meget hemmelig. Det er jo ikke så vanskelig å forstå at et engelsk fly over norsk territorium 9. april 1940 ikke var det som ble omtalt i avisene!! Først da familien traff Ogwyn George i 1975, fikk de detaljer fra flystyrten. Ted og Arthurs mor visste at sønnen var begravet i Sylling. Hun var faktisk på besøk i Norge og Sylling allerede i 1945. Ved hjelp av den kanadiske ambassaden tok hun første mulige båt til Norge. Hun besøkte Sylling kirkegård, sannsynligvis uten å snakke med en eneste sjel i Sylling. Vet noen noe om dette?

”Poppies” ble brukt både 8. mai og 17. mai 2001.

ENGELSK TRADISJON I SYLLING

Ved minnegudstjenesten 8. mai 2001 ble det lagt ned valmuer av papir, ”poppies,” på de engelske gravene. Disse blomstene kunne vi også se ved gravene 17. mai i år.

Ted Lemaistre, broren til Arthur Frances som er begravet her, fortalte oss at ”poppies” blir brukt i det britiske samveldet for å minnes de falne under første og andre verdenskrig. ”Poppies” ble første gang brukt etter et slag i første verdenskrig. Slaget stod i belgiske Flandern. Rundt de døde soldatene på slagmarken vokste det tett i tett med valmuer. Grunnen til at valmuene blomstret, er at frøene kan ligge på bakken i mange år uten å spire, men ved trykk, bevegelse eller at noen roter i bakken, kan de springe ut. Dette skjedde i forbindelse med kamphandlingene.

Etter krigen har britiske krigsveteraner og krigsinvalidtjent penger på å lage og selge papirvalmuer.

Hva vet vi, kanskje blir det tradisjon med ”poppies” på gravene?